

Zakres wiedzy i umiejętności
Wojewódzkiego Konkursu Przedmiotowego z Języka Polskiego
dla uczniów szkół podstawowych województwa śląskiego
w roku szkolnym 2024/2025
etap szkolny

I. Zakres umiejętności.

1. Czytanie ze zrozumieniem różnych tekstów kultury.
2. Analiza i interpretacja utworów literackich oraz innych tekstów kultury z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Wykorzystywanie podstawowej wiedzy o języku – znajomość pojęć oraz terminów służących opisywaniu języka i komunikowaniu się ludzi.
4. Tworzenie wypowiedzi pisemnej na określony temat.
5. Umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
6. Wykorzystywanie elementów retoryki do tworzenia wypowiedzi pisemnych.

W etapie szkolnym konkursu obowiązują wiadomości i umiejętności wynikające z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (II etap edukacyjny w zakresie języka polskiego) – *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej...* (Dz.U. 2017 poz. 356 ze zm.) oraz wiadomości i umiejętności wykraczające poza podstawę programową, ujęte w poniższym wykazie treści.

II. Zakres treści.

Uczeń

- 1) określa
 - a) tematykę oraz problematykę utworu.
 - b) nadawcę i odbiorcę (adresata wypowiedzi).
- 2) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz określa ich funkcje w utworze.
- 3) wyróżnia elementy świata przedstawionego w utworze, w tym: zdarzenia, sytuacje, wątki (główne, poboczne), postacie (pierwszoplanowe, drugoplanowe, epizodyczne), określa czas
i miejsce przedstawionych zdarzeń, wskazuje zależności między zdarzeniami.
- 4) rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia elementy realistyczne i fantastyczne w utworach.

- 5) określa funkcje elementów konstrukcyjnych utworu literackiego, w tym: tytułu, podtytułu, motta, puenty.
- 6) wskazuje w utworach literackich elementy budowy akcji: ekspozycję, zawiązanie akcji, rozwój akcji, punkt kulminacyjny, rozwiązanie akcji.
- 7) rozpoznaje w tekstach literackich ironię, autoironię, tragizm, komizm i jego rodzaje (słowny, postaci, sytuacyjny) i określa ich funkcje w utworze.
- 8) rozpoznaje rodzaje literackie, określa ich cechy, przypisuje utwór do rodzaju literackiego.
- 9) rozróżnia gatunki epiki i liryki, takie jak: powieść, opowiadanie, dziennik, pamiętnik, przypowieść, fraszka, pieśń.
- 10) określa cechy powieści: obyczajowej, współczesnej, młodzieżowej, sensacyjnej.
- 11) rozpoznaje cechy dialogu, monologu, opowiadania, opisu.
- 12) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst).
- 13) analizuje i interpretuje teksty literackie oraz inne teksty kultury, w tym ikoniczne: obraz, plakat, rzeźba, grafika, fotografia.
- 14) rozróżnia typy tekstów: informacyjny, publicystyczny, ikoniczny, reklamowy.
- 15) odróżnia informacje o faktach od opinii.
- 16) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty pod względem treści i formy.
- 17) wyodrębnia obrazy poetyckie w utworach lirycznych.
- 18) charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu (podmiot liryczny), narratora, bohaterów.
- 19) rozpoznaje ożywienie, uosobienie, porównanie, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, powtórzenie, pytanie retoryczne, anaforę, apostrofę, peryfrazę i określa ich funkcje.
- 20) wskazuje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym: wers, rym, strofę, refren.
- 21) rozróżnia wiersz biały od rymowanego.
- 22) wyróżnia rodzaje rymów: męskie, żeńskie, parzyste/sąsiadujące, okalające, krzyżowe.
- 23) rozróżnia synonimy, antonimy, homonimy, rozumie ich funkcje w tekście i stosuje je we własnych wypowiedziach.

- 24) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, rozpoznaje neologizmy, eufemizmy i objaśnia ich role w utworach literackich.
- 25) wskazuje i rozróżnia środki perswazji oraz manipulacji, rozumie ich funkcje w reklamie i w innych tekstach.
- 26) używa środków językowych charakterystycznych dla perswazji, tworząc własny tekst.
- 27) formułuje tezę oraz hipotezę, dobiera argumenty, układa kontrargumenty, uzasadnia swoje stanowisko.
- 28) zna i stosuje związki frazeologiczne związane tematycznie z pojęciami: pieniądze, miłość, przyjaźń, praca, człowiek.
- 29) wykorzystuje wiedzę o języku:
- rozpoznaje wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące;
 - rozpoznaje zdania pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte, zdania złożone, równoważniki zdania, zdania bezpodmiotowe;
 - buduje wskazane w punktach 29 a) oraz 29 b) wypowiedzenia i je przekształca;
 - rozróżnia zdania złożone współrzędnie i podrzędnie oraz je tworzy;
 - wskazuje i tworzy różne typy podmiotów i orzeczeń, przydawek, dopełnień i okoliczników;
 - rozróżnia odmienne i nieodmienne części mowy;
 - rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu, strony i rodzaju gramatycznego odmiennych części mowy i określa ich funkcje w wypowiedzi;
 - stopniuje przymiotniki i przysłówki;
 - oddziela temat fleksyjny od końcówki;
 - wskazuje oboczności oraz tematy oboczne w odmianie rzeczownika;
 - stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych;
 - odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje nieosobowe formy czasownika (zakończone na -no, -to, bezokoliczniki, konstrukcje z „się”);
 - rozumie znaczenie oraz funkcje czasowników osobowych i nieosobowych;
 - rozpoznaje imiesłowy przymiotnikowe czynne i bierne, tworzy je oraz określa ich funkcje w tekście;
 - poprawnie używa czasowników w trybach: orzekającym, przypuszczającym oraz rozkazującym;
 - stosuje konstrukcję stron czynnej oraz biernej czasownika i przekształca czasowniki ze strony czynnej na bierną i odwrotnie, odpowiednio do celu oraz intencji wypowiedzi;
 - wskazuje w wyrazie głoski, litery i sylaby.
- 30) tworzy wypowiedź pisemną w następujących formach gatunkowych:
- opowiadanie;
 - opis, w tym: bohatera, przedmiotu, dzieła sztuki, krajobrazu, przeżyć;
 - list prywatny i oficjalny;
 - ogłoszenie;

- e) podziękowania;
- f) gratulacje;
- g) zaproszenie;
- h) przemówienie;
- i) sprawozdanie;
- j) instrukcja;
- k) recenzja;
- l) pamiętnik;
- m) dziennik;
- n) charakterystyka postaci;
- o) notatka w różnej formie (np.: notatka encyklopedyczna, plan, mapa myśli).

31) sporządza odtwórcze i twórcze plany ramowy oraz szczegółowy.

32) zna zasady budowania akapitów i stosuje je, tworząc wypowiedź pisemną.

33) stosuje środki językowe wzbogacające styl wypowiedzi, rozpoznaje je i nazywa, np.: porównania, funkcjonalne powtórzenia, wyolbrzymienia.

34) zna i stosuje reguły ortografii oraz interpunkcji.

35) korzysta ze słowników: ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, synonimów, frazeologicznego, encyklopedii oraz wyszukuje informacje w internecie.

III. Proponowana literatura.

1. Podręczniki do języka polskiego ustalone na II etap edukacyjny lub inne dostępne źródła.